

Dediler ki, "Sen vahşi ve tehlikeli bir kadınsın." Ben gerçekleri konuşuyorum.

Ve gerçekler vahşi ve tehlikeli.

-Nevâl El-Seddavi

Nevâl El-Seddavi, sevilen Mısırlı yazar, doktor ve kadın hakları savunucusu, 21 Mart'ta Kahire'de hayatını kaybetti. Kadınların sömürülmesi konusundaki gerçekleri korkusuzca, hevesle ve bir sanatçı dokunuşuyla herkese gösterdi. Adına Arap ülkelerinde ve dünyada "Mısır'ın en radikal, seküler, feminist kadını" ve "kadınların özgürleştirilmesinde bir öncü" şeklinde övgüler yağdı. *Women at Point Zero* [Sıfır Noktasındaki Kadın], *The Hidden Face of Eve* [Havva'nın Saklı Yüzü], *Memoirs from the Women's Prison* gibi 50'den fazla kurgu ve kurgusal olmayan kitap yazdı. Eserleri düzinelerce farklı dile çevrildi ve kalpleri ve de zihinleri harekete geçirdi.

El-Seddavi'nin araştırmalarını ve kadınların sömürsünün pek çok farklı şeklini kapsayan teşhirlerini ateşleyen entelektüel korkusuzluk, Mısırlı yetkililer tarafından zulüm ve hapsedilmeleri ve dinci fanatiklerin ölüm tehditlerinin içinde yaşanan bir hayat gibi bu korkusuzluğun kişisel sonuçlarına karşı olan öfkesi ile uyumluydu.

Nevâl El-Seddavi, Nil Nehri'nin Akdeniz'e döküldüğü tarım bölgesinde yaşayan köylü bir ailenin çocuğuydu. Gecenin bir vakti zorla yatağından alınıp bir küvette, annesinin yanı başında kadın sünnetine maruz kaldığında daha 6 yaşındaydı. Bundan kısa zaman sonra, büyükannesi ona "hayatın gerçeklerini" öğretmeye çalıştı. Ona "bir erkeğin 15 kıza bedel" olduğunu söyledi. 7 yaşındaki Nevâl öfkeli bir biçimde ilk yazısını kaleme aldı, bu Tanrıya neden kadınlara erkeklerden daha farklı davrandığını açıklamaya davet eden bir mektuptu. Hatırladığı üzere, 2014'te bir kitap fuarında, "Onun asla cevap vermediğini" düşünmüştü. "Ona dedim ki, 'eğer adaletli değilsen, o zaman ben de sana inanmaya hazır değilim'.

Köleleştirici Gelenekle Mücadele ve Gerici Otorite

El-Seddavi'nin *Havva'nın Saklı Yüzü* kitabında yer alan acı kadın sünneti teşhiri Mısır'da ve dünyanın her yerinde ayaklanmalara sebep oldu. Öfkesi, resmi Mısır solunun sessiz suç ortaklığını delip geçti ve bu korkunç suça olması gerekenden çok daha uzun süredir - ezilenlerin "kültürü" ile göreceli bir uzlaşma anlayışıyla- kulak asmayan dünya üzerindeki pek çok ilerici gücün erbabını dehşete düşürdü.

Nevâl kadın sünnetine karşı amansızca mücadele etti. 2008'de Mısır, sonunda kadın sünnetini yasaklayan bir kanun çıkardı -ancak BM verilerine göre 15 ilâ 49 yaşları arasındaki kadın ve kızların %87'si sünnetliydi. Mısırlı kadınların küresel dünyaya her geçen gün daha da entegre olmakta olduğu bu zamanda bile bu acımasız uygulamanın geniş çapta varlığını sürdürmesi acımasız bir geri tepmeyi temsil etmekte. Kadın sünneti, bu erkek üstünlenmecî sistemde kadınların ezilen rolünü hatırlatıcı ve dayatıcı bir olgu olarak var.

Ama El-Seddavi içine kapanmadı. Tıp doktoru oldu ve büyüdüğü yere yakın bölgelerde çalışarak kariyerine başladı, ta ki hastalarında farkındalık yaratma kampanyaları düzenlemesine karşı olarak tıbbi yetkililer tarafından tayin edilene kadar. Yıllar sonra Mısır devletinin Sağlık Bakanı oldu, ancak 1972'de kadınların cinsel sömürsünü kınayan *Woman and Sex* kitabının yeniden basılmasından sonra görevinden alındı.

En meşhur eserlerinden biri olan *Sıfır Noktasındaki Kadın*, Nevâl'in Kahire kadın hapisanesinde küçük bir çocuk olduğundan beri ona işkence eden ve fuhuşa zorlayan bir adamı öldürdüğü için idam edilmesinden hemen önce görüşebildiği bir kadının hayatının kurgulaştırılmış bir şeklini anlatır. Nevâl kendisini de kısa zamanda aynı hapisanede buldu. Hapishane günlerini BBC'ye anlattığı bir röportajında, Marksistlerle konuşmalarından ve dinci gericilerle sert tartışmalarından bahseder. Ve gözleri parlayarak ve hiç kaybetmediği o cüretkâr espri anlayışıyla BBC muhabirine, "Hapse girmelisin, gönül rahatlığıyla bunu öneriyorum." dedi, çünkü çok "zenginleştirici bir deneyimdi". Politik suçluların herhangi bir yazı materyali bulundurmaları yasaktı, o da yandaki hücredeki hayat kadınından almayı başardığı bir kaş kalemiyle *Memoir from the Women's Prison* kitabına evrilecek yazıları tuvalet kağıdına yazmaya başladı.

Hayatının geri kalanında Mısır'da İslami köktendinciliğin güçlenmesinin etkisiyle yakası hiç bırakılmadı ve pek çok tehdide maruz kaldı. 1993'te ABD'de sürgün olarak Duke, Harvard, Berkeley ve diğer bazı üniversitelerde profesörlük yaptı. 1996'da Mısır'a dönüşünde *Tanrı Zirve Konferansında İstifasını Veriyor* isimli bir oyun yazdı, bu oyunda monoteist dinler olan Yahudilik, Hristiyanlık ve Müslümanlık dinlerinin peygamberleri insanlığın ilerleyebilmesi için Tanrıdan istifa etmesini diliyordu. Al Azhar, Sünni İslam'ın Vatikan'ı olarak görülebilecek bir kurum, dinden döndüğü gerekçesiyle onu resmi olarak kınadı ve mahkemeler ve İslamcılar tarafından bir tehdit yağmuru altında yıllar geçirdi.

Devlet ve din yetkililerine karşı mücadelesinden hiç ödün vermediği zamanlar sırasında bile, Nevâl türban ve daha ciddi örtünmelere karşı duruşuyla ayrıştığı feminist hareketlerle hayat boyu eleştirel diyaloglarda bulundu. Kendini ilerici ve radikal diye tanımlayan pek çok kişinin savunduğu, türban ve diğer örtünme şekilleri gibi feodal uygulamaların her nasılsa kültür varlığının pozitif bir dışavurumu olduğu şeklindeki absürt ve zararlı inanca hiç

tahammülü yoktu. Bazı kadınların ne düşündüğünden bağımsız olarak, bu giyimin bir boyun eğme sembolü olduğunu vurguladı. İslami feminizm fikrinin kendi başına tehlikeli olduğunu savundu, çünkü İslamcılar asla mutlak boyun eğmenin aşağısına razı olmazlardı. İslami teolojiye göre kadınların “cennette yeri olmasa da”, ataerkillik “Batı’da” da Ortadoğu kadar bulunan, tüm dünya toplumlarının bir parçası olan bir olguydu. “Ben kadınların vücutlarının örtünmesine de soyunmasına da karşıyım.”

Emperyalizme ve Siyonizme Karşı 2011 Tahrir Meydanı Ayaklanmasına Katılmak

Nevâl aynı zamanda Batı koloniciliğine ve emperyalizmine karşı sert duruşuyla da kendini gösterdi. Bu onun için o kadar önemliydi ki kendi kurduğu Uluslararası Arap Kadınları Birliği örgütü 1991’deki ABD öncülüğünde gerçekleşen Irak işgalinde ABD’yi destekleyen bir konum aldığına buna karşı çıkarak örgütten ayrıldı ve örgüt çöktü. Batı’nın dayattığı sosyoekonomik düzenlerin ve kendi kötülüklerinin ve İslamcıları daha radikal hareketlere karşı politik manevralarda kullanan emperyalist yaklaşımın İslamcılığın güçlenmesinde son derece önemli faktörler olduğunu iddia etti. “Dünya’nın pek çok yerini gezdikten sonra... Kızların çok benzer şekillerde yetiştirildiğini gördüm, hepimiz aynı gemideyiz. Ataerkil, dinci ve kapitalist sistem evrensel bir gerçek.”

2001 tarihinde ABD önderliğindeki Afganistan savaşını açıkça eleştirenlerden biriydi ve İsrail devletinin de sert bir karşıtıydı (ABD’nin İsrail’e verdiği desteği “gerçek terörizm” olarak nitelendirmiştir.)

Ataerkiye ve emperyalist egemenliğe karşıtlığın bu birlikteliği ilericiler ve radikaller arasında onu nadir bulunan ve çok sevilen bir figür haline getirdi. İlerleyen yaşına rağmen, Kahire’de 2011 Şubat tarihindeki, neredeyse 30 yıldır Mısır iktidarını bırakmamış olan baskıcı Hüsnü Mübarek rejimini deviren Tahrir Meydanı kitle ayaklanmasına katıldı. Bu ayaklanmayı hayatındaki en önemli olay olarak tanımladı. Hayatının geri kalanında kapitalist-emperyalist sistem, ezilen devletler, patriyarka ve kadınların sömürülmesi arasındaki ilişkiyi tanımlama ve açığa çıkarma mücadelesini sürdürmeye devam etti. Londra’da 2011 yılındaki Arap Baharı’nın ilerletilmesi temalı bir konferansta yer aldı, bu konferansın konuşmacıları arasında kendisi de Bob Avakian’ın bir takipçisi olan Raymond Lotta, radikal İranlı-Kürt entelektüel Amir Hassanpour, feministler ve başkaları vardı.

Mübarek’in devrilmesinden sonra düzenlenen bir seçim İslami köktendinci Mısırlı Müslüman Kardeşler örgütünü başa getirdi. 2013’te Mısır ordusu bu yönetimi bir darbe ile indirdikten sonra hükümeti General Abdülfattah es-Sisi’ye teslim etti. Bu Nevâl’in karşısına özel bir çelişki çıkardı. O, da Tahrir Meydanı isyancılarının pek çoğu gibi, en başında el-Sisi

darbesinin yanında taraf aldı, orduyu hakları koruyacak bir güç olarak gördü -bu hata onu destekleyen bazı kişiler arasında büyük hüznle karşılandı. Bu hata, Bob Avakian'ın *Yeni Yıl Bildirisi*'nde belirttiği gibi, "Niçin bu durumla karşı karşıya olduğumuzu anlamak için sadece yüzeyde olup bitenleri ele alarak yanıt vermemeye -bu aslında meselenin etrafında dolaşmak demektir- yüzeyin altını kazmaya, şeylerin altında yatan ana kaynakları ve nedenleri keşfetmeye ve temel problem ve gerçek çözüme dair bir anlayışa ulaşmaya"¹ olan kritik ihtiyacı vurgulamaktadır.

Nevâl ateşli bir sosyal eleştirmen olmaya devam etti. 2018'te verdiği bir röportajda, ona güvende olmak için kendi retoriğini bir nebze yumuşatmayı düşünüp düşünmediği soruldu. Bir yaşam boyu süren, pes etmeyi bilmeyen mücadelesiyle uyumlu bir cevap verdi: "Daha da agresif olmalıyım, çünkü dünya daha agresif olma yolunda ilerliyor ve insanların yüksek sesle adaletsizliğe karşı mücadele etmelerine ihtiyaç var." Onunkisi baskıcı bir toplum ve kültürün içinde mücadele ve yaratıcılığın edebiyatı ve hayatıydı. Ve Mısır gibi binlerce politik mahkûmun korkunç şartlarda tutulduğu bir ülkede konuşan bir kişinin karşılaştığı tehlikelere gelince, "Tehlike kalemi elime aldığımdan beri hayatımın bir parçası oldu. Yalan söyleyen bir dünyada gerçeklerden daha tehlikeli bir şey yoktur". Nevâl El-Seddavi şiddetli bir şekilde özlenecek.

Bu makale için incelenenler: Nevâl El-Seddavi'nin pek çok yazısı, Vikipedi, BBC vefat ilanı, *Guardian* vefat ilanı, Reuters vefat ilanı, BBC'nin Imagine belgesel serisi.

Bu noktayı daha kapsayıcı şekilde alıntılanmak gerekirse: "Niçin bu durumla karşı karşıya olduğumuzu anlamak için sadece yüzeyde olup bitenleri ele alarak yanıt vermemek gerekir - bu aslında meselenin etrafında dolaşmak demektir- yüzeyin altını kazmak, şeylerin altında yatan ana kaynakları ve nedenleri keşfetmek ve temel problem ve gerçek çözüme dair bir anlayışa ulaşmak gerekir. Bu da, nasıl bir sistem altında yaşadığımızı ve bu sistemin gerçekte ne olduğunun (kapitalizm-emperyalizm sisteminin) bilimsel şekilde kavranmasına ulaşmak anlamına gelir. Bu sistemin daha derin ilişkilerini, dinamiklerini ve bunun toplumun farklı kesimlerinin kendiliğinden düşünmesini, ayrıca toplumdaki ve dünyadaki olaylara verdikleri tepkileri nasıl belirlediğini kavramaya çalışmak gerekir; tüm bunları halk kitlelerinin ve nihayetinde bir bütün olarak insanlığın çıkarlarına dönüştürmek için ileriye dönük olası yolları saptamak için yapmak gerekir."

Patriyarka, kapitalizm-emperyalizm ve köktendincilik arasındaki ilişki hakkında daha fazlası için Bob Avakian'ın eserlerine göz atın, örneğin: *Yeni Bir Yıl, Tüm İnsanlığın Kurtuluşu İçin Kökten Yeni Bir Dünyaya Yönelik Acil İhtiyaç- İnsanlığın Kurtuluşu İçin Farklı Bir Yol Sunmak; Bütün Zincirleri KIRIN! Kadınların Kurtarılması ve Komünist Devrim üzerine*